

Mussavia

radunanza communal

Consultai per plaschair il **Manual radunanza communal**, sche Vus giavischais infurmaziuns detagliadas davart singulas tematicas.

Amt für Gemeinden Graubünden
Uffizi da vischnancas dal Grischun
Ufficio per i comuni dei Grigioni

Editur

Uffizi da vischnancas
Rosenweg 4, 7001 Cuir
Tel. +41 81 257 23 91
E-mail: info@afg.gr.ch
www.afg.gr.ch

Cuntegn

1.	Introducziun	7
2.	Glista da controlla per la radunanza communal	8
3.	Basas giuridicas	10
4.	Differentas furmas da radunanzas	11
4.1	Radunanza communal decisiva	11
4.2	Radunanza d'orientaziun	12
5.	Avant la radunanza communal	13
5.1	Datas da las radunanzas	13
5.2	Obligaziun da predeliberaziun da la suprastanza.....	13
5.3	Convocaziun / glista da tractandas	13
5.4	Exposiziun da las actas e missiva.....	14
6.	Il di da la radunanza communal.....	15
7.	Durant la radunanza communal.....	16
7.1	Atmosfera e diever da medias	16
7.2	Direcziun da la radunanza communal	17
7.3	Quietezza ed urden	17
7.4	Lieu da la radunanza	17
7.5	Publicitad da la radunanza communal	18
7.6	Controlla da las personas cun dretg da votar.....	18
7.7	Recusaziun a chaschun d'ina radunanza communal.....	19
7.8	Bainvegni e constataziun da la convocaziun valaivla	19
7.9	Elecziun dals dumbravuschs	19
7.10	Approvaziun / midada da la glista da tractandas.....	20
7.11	Preschentaziun da la fatschenta e proposta da la suprastanza communal	20
7.12	La discussiun da la fatschenta en general	20
7.13	Geners da propostas	22
	7.13.1 Propostas formalas	22
	7.13.2 Propostas materialas.....	23
7.14	Examinaziun da l'admissibilitad da propostas.....	23
	7.14.1 Cuntravenziun cunter il dretg material	24
	7.14.2 Identitad da la fatschenta	24
	7.14.3 Unitad da la materia	25

7.15	Rectificaziun da propostas materialas.....	25
7.15.1	Sistematisar e tractar propostas materialas.....	26
7.15.2	Paritad da las vuschs en la procedura da rectificaziun	27
7.15.3	Metoda da l'eliminaziun successiva.....	27
7.15.4	Metoda da coordinaziun	28
7.16	Eruir il resultat da la votaziun en la votaziun finala.....	29
7.17	Votaziun consultativa.....	30
7.18	Moziun (iniziativa individuala)	30
7.19	Elecziuns	31
8.	Suenter la radunanza communal.....	32
8.1	Protocol da la radunanza communal.....	32
8.2	Contestaziun da conclus da la radunanza	34
8.3	Publicaziun da relaschs e da conclus	34

1. Introducziun

En la gronda part da las vischnancas grischunas è la radunanza communal in organ impurtant per las personas cun dretg da votar per furmar e per exprimer lur voluntad.

D'ina impurtanza centrala per mintga radunanza communal è la realisaziun correcta da las votaziuns e da las elecziuns. A la fin da mintga fatschenta stoi esser cler, tge ch'è la vaira voluntad nunfalsifitgada da las personas cun dretg da votar. Ina incumbensa fitg pretensiusa da la persuna che maina la radunanza è quella d'eruir conscienziusamain questa voluntad. Per quest intent sto ella sa preparar correspudentamain, tut tenor sia experientscha, sia savida e sia personalitad.

Quest mussavia è in agid per la preparaziun, per la realisaziun e per l'elavuraziun posteriura d'ina radunanza communal. Bain na po el betg sclerir tut ils aspects, ma tuttina po el dar ina survista focussada da las lavurs e dals process ils pli impurtants per la persuna che maina la radunanza (per regla la presidenta u il president). Tgi che giavischa infurmaziuns detagliadas davart singuls aspects, po consultar il [Manual radunanza communal](#). Sco ovra da consultaziun dat quel ina invista pli profunda da la materia.

Nus ans legrain d'As pudair metter a disposiziun quest mussavia e giavischain ch'el As prestia buns servetschs.

Uffizi da vischnancas, avrigl 2024

2. Glista da controlla per la radunanza communal

Lavurs preparatoricas

- L'invitaziun cun la glista da tractandas è vegnida publitgada a temp (almain 10 dis avant la radunanza), ils attests da votar èn vegnids tramess
- Las actas èn vegnidas exponidas resp. ils documents (p.ex. missiva) èn vegnids tramess
- Ils locals èn vegnids reservads e l'equipament (avunda sutgas, microfons, beamer, ...) è organisà
- La controlla d'entrada è organisada
- Per votaziuns ed elecziuns en scrit stattan a disposiziun avunda cedels da votar e d'eleger
- Il proceder da la radunanza communal è cler, il manuscrit è redigì, eventuels craps da stgarpitsch èn enconuschents
- La repartiziun da las tractandas sin las personas (p.ex. scheffa u schef dal departament, ...) è clera
- Las disposiziuns specificas da la costituziun communal resp. da las leschas èn internalisadas: procedura da votaziun resp. procedura electorala, votaziuns en scrit, repartiziun da las cumpetenzas (finzialas), ...

Durant la radunanza

Introducziun

- Controlla d'entrada, constataziun dal dretg da votar, registrar las personas cun dretg da votar sco er ils giasts
- Bainvegni, communitgar il dumber da personas cun dretg da votar
- Elecziun dals dumbravuschs
- Infurmar davart la successiun da las tractandas, dumandar il consentiment
- Renviar al protocol; en cas da protestas: rectifitgar il protocol

Tractar las fatschentas

- Preschentaziun ed explicaziuns tras la presidenta u il president communal, tras ina commembra u in commember da la suprastanza communal e/u tras in'experta u in expert
- Proposta da la suprastanza communal
- Discussiun, votaziun davart eventualas propostas formalas, prender encunter propostas materialas da la radunanza
- Fin da la discussiun
- Rectificaziun da las propostas materialas; ordinar las propostas ch'excludan ina l'autra en gruppas (da votaziun) e communitgar la successiun da votaziun
- Rectificaziun cun agid da l'eliminaziun successiva u da la metoda da coordinaziun
- Votaziun finala e comunicaziun dal resultat da la votaziun

Per las fatschentas che la radunanza communal predeliberescha per mauns da la votaziun a l'urna, concluda ella ina recumandaziun per la votaziun.

Finiziun da la radunanza communal

- Engraziar per la participaziun, eventualmain perspectiva (proxima radunanza, renviament al protocol), envidar a l'aperitiv u chaussas sumegliantas

Suenter la radunanza communal

- Scriver e publitgar il protocol da la radunanza
- Eventualmain publitgar ils conclus en l'organ da publicaziun uffizial (obligatoric, sch'il conclus è suttaless al referendum facultativ)
- Publitgar relaschs juridics ed actualisar la collecziun da dretg
- Sche la radunanza communal ha predeliberà ina fatschenta per la votaziun a l'urna: rediger la missiva respectiva

3. Basas giuridicas

La Lescha da vischnancas dal chantun Grischun (LV; DG 175.050) è in relasch general che dat a las vischnancas ina gronda libertad per concepì atgnas soluziuns organisatoricas. Uschia vegnì tegnì quint dal fatg, che l'autonomia communal è tradiziunalmain gronda en il Grischun.

La LV cuntegna mo paucas prescripziuns proceduralas per la radunanza communal. Reglads vegnan:

- la protocollaziun e l'exposiziun dals protocols sco er l'invista da tals (art. 11 e 12 LV);
- il dretg da las participantas e dals participants da la radunanza da survegnir infurmaziuns (art. 16 LV);
- la reponderaziun (art. 19 LV);
- l'obligaziun da predeliberar fatschentas per mauns da la votaziun a l'urna (art. 20 LV);
- l'abiltad da decider, l'obligaziun da tractandar las fatschentas e las pretensiuns da legitimaziun per far recurs (art. 21 LV);
- la publicitad da la radunanza communal (art. 22 LV);
- il scumond da prescripziuns da recusaziun per la radunanza communal (art. 22 LV).

Per autras dumondas che sa tschentan en connex cun la radunanza communal resp. cun la procedura da votaziun e d'elecziun, sto vegnir consultà en emprima lingia **l'agen dretg communal**. Sch'ins na chatta nagina regulaziun communal, sto vegnir examinà sco segund il dretg chantunal, particularmain l'applicaziun confirm al senn da las disposiziuns da la Lescha davart ils dretgs politics en il chantun Grischun (LDPC; DG 150.100).

Sch'i n'existan naginas prescripziuns directas per ina dumonda procedurala, ha la presidenta u il president communal resp. la persuna che maina la radunanza ina gronda libertad d'agir per fixar la procedura. Savens na datti betg mo ina unica via correcta per eruir la vaira voluntad nunfalsifitgada da las personas cun dretg da votar.

4. Differentas furmas da radunanzas

4.1 Radunanza communal decisiva

Il mussavia tracta surtut la radunanza communal «classica», che po decider definitivamain davart ina fatschenta u che po realisar elecziuns, q.v.d. che na prevesa betg ina votaziun a l'urna. Sche la radunanza communal è suletta cumpetenta per ina fatschenta, sto ella tractar e deliberar definitivamain la fatschenta.

En bleras vischnancas grischunas è la radunanza communal cumpetenta per decider definitivamain davart tschertas fatschentas (p.ex. conclus da credit fin ad ina tscherta autezza). Autras fatschentas èn suttamessas – facultativamain u obligatoricamain – a la votaziun a l'urna. I po esser, che la medema radunanza communal sto tractar e decider definitivamain davart tschertas fatschentas ed a medem temp predeliberar e suttametter autras fatschentas a la votaziun a l'urna, cun ina recumandaziun per la votaziun.

Excurs: Radunanza communal predeliberanta (decisiun a l'urna)

A chaschun da la votaziun a l'urna pon las votantas ed ils votants mo tscherner tranter «gea» e «na». Perquai ston las fatschentas, che vegnan decididas a l'urna, vegnir predeliberadas obligatoricamain tras la radunanza communal. Exceptadas da quai èn las elecziuns.

A chaschun da la predeliberaziun d'ina fatschenta tras la radunanza communal pon las personas cun dretg da votar per l'ina exprimer lur opiniun e far dumondas davart in project. Per l'autra èsi er pussaivel d'influenzar e da midar (en moda limitada) il cuntegn d'ina fatschenta che tutga al champ da cumpetenzza da la votaziun a l'urna.

En quest connex sto vegnir observà il suandant:

- **Proposta da betg entrar en materia**

Ina proposta da betg entrar en materia n'è betg pussaivla, perquai ch'i na po betg vegnir decidì definitivamain davart la fatschenta.

- **Proposta da renviada**

La radunanza communal po renviar la fatschenta a la suprastanza communal per laschar far ina nova examinaziun ed ina nova proposta (p.ex. per far scleriments

supplementars u per examinar in'otra soluziun e.u.v.). Ina proposta da renviada cuntrafa dentant al dretg ed è inadmissibla, sch'i sa tracta d'ina proposta da betg entrar en materia zuppada u d'ina proposta da refusa zuppada.

- **Propostas da midada**

Ina proposta da midada è admissibla, sche la fatschenta na vegn betg midada uschè fitg, ch'i sa tracta d'ina outra fatschenta che quella che la suprastanza communal ha preschentà oriundamain (identità da la fatschenta).

- **Recumandaziun per la votaziun**

Suenter che la radunanza communal predeliberanta ha tractà la fatschenta, sto ella relaschar ina recumandaziun d'acceptar u da refusar il project per mauns da la votaziun a l'urna. La recumandaziun per la votaziun sa referescha a la fatschenta che la radunanza communal ha tractà ed eventualmain midà.

4.2 Radunanza d'orientaziun

Las radunanzas d'orientaziun servan ad infurmar la populaziun già durant la fasa d'elavuraziun davart ina fatschenta da la vischnanca ed ad eruir a temp la tenuta da las abitantas e dals abitants. Per regla sa tracti da fatschentas che han consequenzas per in grond circol da persunas, che duran in temp pli lung e ch'èn fitg complexas (p.ex. revisiun da la planisaziun locala). A chaschun da la radunanza d'orientaziun vegni infurmà davart ina fatschenta. I na vegnan dentant **prendids nagins conclus**. Giuridicamain n'è la radunanza d'orientaziun betg ina radunanza communal «ordinaria». Las prescripziuns ch'ina radunanza communal sto observar, na valan perquai betg.

Sch'ina radunanza duai prender conclus – er mo en furma d'ina votaziun consultativa – sa tracti d'ina radunanza communal ordinaria ed i ston vegnir observadas las prescripziuns respectivas.

5. Avant la radunanza communal

5.1 Datas da las radunanzas

La suprastanza communal fixescha e communitgescha en il cas ideal a temp las datas da las radunanzas communalas. Uschia pon las personas cun dretg da votar planisar la participaziun.

5.2 Obligaziun da predeliberaziun da la suprastanza

La suprastanza sto **predeliberar** tut las fatschentas da la radunanza communal (cun excepziun da las elecziuns) e far ina **proposta** a la radunanza. Las personas cun dretg da votar duain pudair prender lur conclus sin basa d'ina **infurmaziun objectivamain fundada ed equilibrada** da la suprastanza, q.v.d. decisiuns casualas senza preparaziun suffizienta duain vegnir impedidas.

5.3 Convocaziun / glista da tractandas

La suprastanza communal convochescha la radunanza communal e publitgescha la glista da tractandas **almain 10 dis** avant la radunanza, tut tenor il dretg communal er pli baud. La premissa per che la radunanza communal possa prender in conclus davart ina fatschenta è che la fatschenta saja tractandada.

Las tractandas ston vegnir formuladas en moda chapavla. En cas da credits sto vegnir inditgada l'**autezza dal credit**. A maun da la tractanda han las personas cun dretg da votar ina idea, davart tge ch'ellas ed els han da decider. Il cuntegn material da la fatschenta na sto dentant betg vegnir explitgà pli detagliadamain. Ultra da las tractandas sto l'invitaziun a la radunanza communal inditgar il lieu, la data e las uras da la radunanza.

Perquai che las radunanzas communalas èn publicas, duess l'invitaziun resp. la glista da tractandas esser accessibla er a las personas senza dretg da votar. Quai vegn garantì tras la publicaziun en il feagl uffizial e sin la pagina d'internet da la vischnanca.

5.4 Exposiziun da las actas e missiva

Las basas ch'èn relevantas per decider davart ina fatschenta ston vegnir exponidas avant la radunanza communal per pudair prender invista. L'obligaziun respectiva prevesa mo, che las personas cun dretg da votar pon s'infurmar davart ils **puncts essenziali** d'ina fatschenta. Per fatschentas simplas e pauc complexas n'èsi betg obligatoric da metter a disposiziun a las personas cun dretg da votar dapli documents che la glista da tractandas.

Per la furmaziun da l'opiniun po ina **missiva** avair ina gronda impurtanza. Ina missiva explitgescha la fatschenta en moda objectiva ed en furma concisa. Ella cuntegna la recumandaziun da la suprastanza per la votaziun. Per fatschentas da gronda impurtanza è la vischnanca obligada da suttametter ina missiva al suveran. Per tut las ulteriuras fatschentas èsi – sin basa dal dretg chantunal – facultativ, eventualmain dentant raschunaivel, da preschentar ina missiva. L'obligaziun d'elavurar ina missiva po esser statuida er en il dretg communal.

6. Il di da la radunanza communal

Per ina buna radunanza communal èsi essenzial, che la persuna che maina la radunanza **sa preparia** bain. La radunanza pon ins mo manar en moda suverana, sche tut ils aspects ed eventuals craps da stgarpitsch da las fatschentas èn enconuschents e sch'il proceder è vegnì internalisà. Faschai perquai Voss patratgs ed examinai las tractandas – eventualmain ensemen cun la chanzlista u il chanzlist. I po er esser raschunaivel da far **notizias** che dattan sustegn durant la radunanza e che gidan ad evitar explicaziuns excessivas. Per questas lavurs preparatoricas pon esser utilas las suandantas dumondas:

- Davart tge decida la radunanza communal exactamain?
- Tgenins èn ils aspects essenzials da la fatschenta? Pertge è la fatschenta impurtanta u necessaria per la vischnanca?
- Tge consequenzas avess ina refusa?
- Tge dumondas pudessan vegnir tschentadas? Pudessi eventualmain dar opposiziun? Cun tge arguments e cun tge respostas pon ins reagir sin l'opposiziun?
- Tge èn ils fatgs, tge èn supposiziuns u schizunt infurmaziuns faussas?

Betg da sutvalitar n'è la tscherna da la vestgadira. Sa chapescha che mintga singula persuna po decider sezza, co ch'ella vul sa vestgir. Tuttina po l'apparientscha avair ina influenza, tant positiva sco er negativa, sin las participantas ed ils participants da la radunanza.

7. Durant la radunanza communal

7.1 Atmosfera e diever da medias

In bainvegna personal a l'entrada dal local da radunanza po avair in effect simpatic e colliant.

Cun agid da **medias** pon ins preschentar infurmaziuns e fatgs u dar impressiuns. Maletgs auzan l'attenziun e gidan a memorisar ina infurmaziun. La tecnica duai As sustegnair – dentant betg As remplazzar u disturbar. Exercitai il diever dals apparats technics ed As persvadai avant la radunanza, che tut funcziunia senza problems.

Microfon

I po esser cunvegnent da duvrar in autpledader. Tuttas e tuts en la sala As duessan chapir **cleramain** e senza stentas.

Beamer

En il cas ideal cuntegnan las singulas folias paucas decleraziuns. Ellas èn dentant cleras e bain legiblas. Maletgs u graficas cumpletteschan Vossas explicaziuns. Eventualmain sto l'illuminaziun da la sala vegnir reglada, uschia che Vus pudais leger senza problems Voss agens documents che Vus avais enta maun ed uschia che las personas cun dretg da votar pon tuttina leger bain las folias. Tegnai exnum il **contact visual** cun las personas preschentadas. Quai è pussaivel, sche Vus vesais las folias davant Vus e na stuais betg As volver per leger las infurmaziuns giu da la tenda.

Per evitar situaziuns malempernaivlas vegni recumandà d'avair a disposiziun in apparat da reserva u d'arcunar ils documents sin in stick.

Flipchart, tavla da paraid, tavla da pins, paraid movibla, plans, fotografias, models

Cun quests meds auxiliars na duvrais Vus betg in apparat electronic. En spezial en connex cun in project da construcziun po ina visualisaziun en furma da fotografias u da models esser in agid per pudair s'imaginar meglier il product final.

7.2 Direcziun da la radunanza communal

La radunanza communal vegn per regla manada da la presidenta communal u dal president communal. La persuna che maina la radunanza dat il pled e retira eventualmain il pled, maina nunpartischantamain tras la radunanza e garantisce, che la **vaira voluntad da las personas cun dretg da votar** possa vegnir exprimida.

Parti dal fatg che las personas cun dretg da votar sajan interessadas ed hajan da princip ina tenuta positiva. Uschia pudais Vus reagir sin mintga dumonda u remartga en moda objectiva e calma, ma tuttina decidida. Eventualas provocaziuns n'han uschia nagin effect. Vus evitais hectica, mantegnais la suveranità e salvais adina la survista.

7.3 Quietezza ed urden

Las personas che disturban la radunanza, per exempel cun prender il pled senza intimaziun, cun dar tranteren, cun betg discurrer davart la fatschenta tractandada u cun discurrer bler memia ditg, ston vegnir admonidas d'observar las reglas da curtaschia generalas. Er senza ina basa legala speziala po la persuna che maina la radunanza retrair il pled da talas personas, interromper pledadras e pledaders che divergeschan dal tema ed admonir ellas ed els da discurrer davart la chausa u da chalar cun cumportaments nuncunvegents.

7.4 Lieu da la radunanza

Il lieu da la radunanza vegn per regla fixà da la suprastanza communal e communitgà cun l'invitaziun a la radunanza communal.

I sto esser garantì, che adina **tut las personas cun dretg da votar che vulan participar** possian er participar a la radunanza communal. Sch'i sa mussa ch'il lieu da la radunanza (p.ex. sala communal) è memia pitschen, perquai che la participaziun è extraordinariamain gronda, e sche la suprastanza communal n'ha betg gist a disposiziun in lieu da reserva (p.ex. halla da gimnastica), sto la radunanza vegnir spustada ed i sto vegnir chattà in lieu adattà per la radunanza. Ina radunanza communal, a la quala betg tut las personas cun dretg da votar che vulan participar, na pon participar sut cundiziuns supportablas, n'è **betg abla da decider**.

7.5 Publicidad da la radunanza communal

Las radunanzas comunales èn occurrenzas **publicas**. Da princip pon tut las personas far part d'ina radunanza communal, senza ch'ellas stoppian cumprovar in interess. Personas che n'han betg il dretg da votar èn admessas sco aspectaturas. Er sch'ellas èn pertutgadas directamain (p.ex. possessuras e possessurs d'abitaziuns secundaras), n'han ellas **nagins dretgs da cundecisiun** a chaschun da la radunanza communal. Per pudair dar excepziunalmain il pled a personas senza dretg da votar dovri la permissiun da la radunanza communal. Per quest intent sto ella prender in conclus respectiv.

Las personas senza dretg da votar e las personas cun dretg da votar duain, sche pussaivel, vegnir **separadas** ina da l'autra en il local da radunanza. Uschia èsi pussaivel da controllar, che las personas senza dretg da votar na participeschian betg a las votaziuns, saja quai conscientamain u inconscientamain.

Sche represchentantas e represchentants da las medias u outras personas che fan part da la radunanza registreschan il proceder da la radunanza sin video u sin portatuns, ston ellas dumandar ordavant il consentiment da la radunanza. Er sche la radunanza communal ha da princip permess l'utilisaziun da video e da portatuns, po mintga persona cun dretg da votar pretender che ses votum e sia votaziun na vegnian betg registrads.

7.6 Controla da las personas cun dretg da votar

Il register electoral è la basa exclusiva per la participaziun ad elecziuns ed a votaziuns en la vischnanca. Fin il **5avel di avant** la data da l'elecziun u da la votaziun po ina persona cun dretg da votar vegnir inscritta u stritgada en il register electoral. Suentar vala in temp da bloccada fin a la data da l'elecziun u da la votaziun.

I sto vegnir garanti che mo personas cun dretg da votar sa participeschian a las elecziuns ed a las votaziuns da la radunanza communal. In med cumprovà è la consegna d'**attests da votar** (cartas da votar) per controllar il dretg da votar a maun d'ina controlla d'entrada avant la radunanza. Sch'il dretg communal n'ha betg ina basa giuridica explicita per questa procedura, na dastgan las participantas ed ils participants cun dretg da votar, ma senza carta da votar, dentant betg vegnir exclus da la radunanza.

7.7 Recusaziun a chaschun d'ina radunanza communal

Mintga persuna cun dretg da votar po cooperar e cundecider tar tut las fatschentas da la radunanza communal, er sch'ella è pertutgada personalmain.

7.8 Bainvegni e constataziun da la convocaziun valaivla

Sco presidenta u president avris Vus la radunanza e faschais in bainvegni a las personas preschentas. Cumenzai sche pussaivel ad ura, discurren en moda clera e chapaivla. Cun in pèr plets onests stgaffis Vus in'atmosfera bainvulenta ed amiaivla gia al cumenzament da la radunanza: *La suprastanza communal sa legra da dastgar beneventar Vus oz a la radunanza communal. Vus demussais uschia Voss interess per quai che curra e passa en nossa vischnanca. Sche Vus stais en pe per discurren, èsi anc pli cler, tgi che maina la radunanza, ed a medem temp obtegnais Vus ina survista da la raspada. Uschia avais Vus contact visual cun las participantas ed ils participants da la radunanza – ina punt da la comunicaziun interumana che na dastga betg vegnir sutvalitada. Evitai da leger giu entirs manuscrits u folias da PowerPoint. Sche Vus formulais en moda libra a maun da chavazzins, pudais Vus entrar en contact cun las personas en la sala. Quai procura per confidenza e dat forza a Vus.*

Sco presidenta communal u president communal constatais Vus suenter il bainvegni, che l'invitaziun resp. la glista da tractandas è vegnida publitgada ad ura e che la radunanza communal po perquai vegnir manada tras legalmain. Sche Vus dumandais al cumenzament da la radunanza, sch'insatgi haja da far objecziuns cunter la convocaziun, obtegnan las personas cun dretg da votar explicitamain l'ocasiun da preschentar talas il dretg mument. La violaziun da disposiziuns da cumpetenzza e da procedura, p.ex. en connex cun la convocaziun da la radunanza communal, sto vegnir contestada – sche quai è raschunaivel – gia **avant u il pli tard a chaschun da la radunanza communal**. Cas cuntrari scroda il dretg da recurs.

7.9 Elecziun dals dumbravuschs

Per las votaziuns e per las elecziuns nomineschan las vischnancas il dumber necessari da dumbravuschs u in biro da votaziun tenor lur atgnas prescripziuns.

7.10 Approvaziun / midada da la glista da tractandas

La radunanza communal po midar **la successiun** da las tractandas. La radunanza senza na dastga dentant betg far cumplettaziuns spontanias u stritgar ina fatschenta tractandada. Il giavisch da stritgar ina tractanda, è de facto ina proposta da betg entrar en ina fatschenta. Ella po vegnir fatga, cura che la tractanda respectiva vegn discutada.

Sch'i na vegnan fatgas naginas propostas davart la glista da tractandas, pon ins partir d'in consentiment taciturn.

7.11 Preschentaziun da la fatschenta e proposta da la suprastanza communal

La suprastanza preschenta ed explitga las fatschentas. Analogamain a las pretensiuns d'ina missiva ston las fatschentas vegnir preschentadas en moda **objectiva, cumpletta e vardaivla**.

La fatschenta vegn preschentada da la persuna che maina la radunanza, eventualmain da la scheffa u dal schef dal departament competent, sche quella u quel ha preparà per gronda part la fatschenta en la suprastanza communal. Per explitgar la fatschenta po la suprastanza communal er engaschar **expertas ed experts**.

A chaschun da la preschentaziun da la fatschenta e da la formulaziun da la proposta per mauns da la radunanza communal ston tut las commembras ed ils commembers da la suprastanza represchentar l'opiniun da la suprastanza communal tar la fatschenta (**princip collegial**). Las opiniuns da minoritad u las relaziuns da majoritad en l'autorità na vegnan betg communitgadas. Suentar vegn averta la discussiun per tut las personas cun dretg da votar.

7.12 La discussiun da la fatschenta en general

Tut las personas cun dretg da votar dastgan s'exprimer davart la fatschenta sco er far dumondas e propostas. La persuna che maina la radunanza surdat il pled a las personas cun dretg da votar, en la successiun ch'el vegn giavischè. Las personas che n'han betg anc discurrì, duain avair la precedenza envers quellas che han gia obtegnì il pled. Las

oraturas ed ils oraturs che fan explicaziuns excessivas u che divergeschan dal tema, pon vegnir admonids da scursanir lur votum.

Sch'ina persuna cun dretg da votar fa ina proposta betg clera u explicaziuns inexactas, sto la persuna che maina la radunanza **dumandar ulteriuras infurmaziuns** per sclerir il cuntegn precis. Quai è cunzunt necessari, cura ch'i n'è betg cler, sch'ina persuna exprima mo sia opiniun u sch'ella fa er ina proposta.

Ina fatschenta vegn discutada uschè ditg, fin che nagin na giavischa betg pli il pled u fin che la radunanza concluda da terminar la discussiun. Silsuenther constatescha la persuna che maina la radunanza la **«fin da la discussiun»**. A partir da quest mument na pon ins betg pli prender il pled u far propostas davart la fatschenta.

Excurs: Debatta d'entrar en materia

Ina debatta d'entrar en materia sco tala n'enconuschan las vischnancas grischunas per il solit betg. Per regla vegni cumenzà directamain cun la discussiun materiala da la fatschenta. Ina debatta d'entrar en materia po dentant vegnir effectuada cun ina proposta formala che pretenda **da betg entrar en materia**. La debatta d'entrar en materia serva a sclerir, sch'ins duai insumma tractar pli profundamain ina fatschenta resp. sche la radunanza vul far ina discussiun detagliada ubain sche la fatschenta duai per uschè dir vegnir refusada senza discussiun.

7.13 Geners da propostas

- **Propostas formalas** èn propostas davart ils **andaments da la procedura**
- **Propostas materialas** han la finamira da **midar il cuntegn** da la fatschenta

7.13.1 Propostas formalas

Propostas formalas èn da princip pussaivlas da tut temp durant la discussiun d'ina fatschenta. Ellas **precedan** la discussiun da las propostas materialas. Davart propostas formalas stoi vegnir votà immediat, quai suenter in'eventuala discussiun.

Proposta formala	Remartgas
Midada da la successiun da las tractandas	Tras quai pon las fatschentas vegnir spustadas enavant u enavos.
Proposta da betg entrar en materia (pussaivel mo en cas da decisiuns definitivs da la radunanza communal)	La decisiun da betg entrar en materia signifitgescha, ch'il project vegn refusà – senza avair tractà il cuntegn e senza discussiun – e che la fatschenta vegn terminada immediatamain.
Proposta da renviada	<p>Ina decisiun da renviada incumbensescha la suprastanza communal da prender enavos e d'examinar da nov ina fatschenta. Sche la radunanza vul midar essenzialmain la concepziun d'ina fatschenta (p.ex. in project da construcziun vegn engrondì considerablmain e cumpletà cun ulteriurs tracts), èsi per il solit inevitabel che la fatschenta vegnia renviada.</p> <p>Per la suprastanza stoi esser cler, tge midadas vi dal project u tge ulteriurs scleriments che la radunanza giavischa.</p> <p>La suprastanza ha in'obligaziun politica, dentant nagina obligaziun giuridica, da reelavurar ina fatschenta renviada tenor ils giavischs da las persunas cun dretg da votar e da la suttametter anc ina giada a la radunanza. Da scleriments supplementars poi p.ex. resultar, ch'ina fatschenta vegn preschentada anc ina giada en la versiun originala u ch'ella na vegn insumma betg pli suttamessa a la radunanza.</p>
Limitaziun dal temp da discurren , limitaziun dals votums	Questas propostas pon mintgamai vegnir fatgas per la proxima fatschenta (p.ex. max. 5 minutas temp da discurren, max. dus votums per la fatschenta).
Interrupziun da la discussiun	En cas da lungas discussiuns pon ins pretender ina interrupziun per ina pausa.

Spustament	La discussiun da la fatschenta vegn spustada sin la proxima radunanza communal (p.ex. sche la radunanza ha gia durà fitg ditg).
Fin da la discussiun	La discussiun po vegnir terminada mo, sch'ins ha pudì discutir ils aspects essenzials d'ina fatschenta.
Votaziun en scrit	La constituziun communal u la lescha da votaziun e d'elecziun prescrivan, quantas da las personas preschentadas cun dretg da votar che ston approvar ina proposta da votar en scrit. Sch'il dretg communal n'ha naginas disposiziuns correspudentas, po ina majoritad da las votantas e dals votants pretender ina votaziun cun scrutini. Per ina votaziun cun scrutini ston ins duvrar cedels da votar preparads, q.v.d. uffizials.

7.13.2 Propostas materialas

A la radunanza communal pon las personas cun dretg da votar gidar a concepir il cuntegn da quasi tut ils projects, quai cun far propostas concernent la fatschenta che vegn tractada.

Excepsiuns:

- Tar l'approvaziun dal **quint annual** ha la radunanza communal ina surveglianza politica. Ella po acceptar u refusar il quint annual mo sco unitad.
- In **contract** che vegn suttamess a la radunanza communal – p.ex. per ina collavuraziun intercomunala u per ina fusiun da vischnancas – è il resultat ch'è vegnì cuntanschì en las tractativas resp. è il consens ch'è vegnì negozià tranter las personas partecipadas. Contracts premettan ina decleranza da voluntad concordanta. Perquai na pon els facticamain betg pli vegnir adattads. In'adattaziun unilateral correspunda a la refusa da la fatschenta preschentada.

7.14 Examinaziun da l'admissibladad da propostas

La dumonda, sche las propostas èn giuridicamain admissiblas, n'è betg adina facil da giuditgar. Malgrà quai sto la persuna che maina la radunanza examinar immediatamain tut las propostas fatgas. Propostas illegalas sto ella refusar e **betg** suttametter a la votaziun.

Propostas materialas pon esser illegalas per differentes motivs:

- La proposta cuntrafa al **dretg material**
- La proposta violescha l'**identidad da la fatschenta**
- La proposta violescha il **princip da l'unitad da la materia**

Propostas formalas n'èn betg admissiblas, sche p.ex. la radunanza communal predeliberanta emprova – cun agid da propostas formalas – d'impedir ina decisiun da la votaziun a l'urna ch'è la finala cumpetenta en chausa, sch'i vegn fatg ina proposta da renviar la fatschenta, malgrà che l'intent da quai è da refusar il project, u sch'i vegn pretendì la fin da la discussiun, cumbain che la fatschenta n'ha anc betg pudì vegnir discutada sufficientamain per furmar in'opiniun.

Sche l'illegalitad da la proposta è **intscherta**, poi esser raschunavel d'interrumper curt la radunanza per pudair discutir la dumonda en la suprastanza ubain cun la chanzlista u il chanzlist communal. Sch'i restan malsegirezzas e sche la dumonda na po betg vegnir respundida cun segirezza cumplaina, sto la persuna che maina la radunanza sa decider per la soluziun plausibla che para ad ella correcta. Las persunas che s'opponan a quai vegnan renviadas a la via da meds legals.

7.14.1 Cuntravenziun cunter il dretg material

Propostas che stattan en cuntradiziun cun il dretg surordinà da la Confederaziun e dal chantun u che cuntrafan al dretg communal, na dastgan betg vegnir suttamessas a la votaziun.

La radunanza communal po prender decisiuns mo en l'agen champ da cumpetenza. Betg admissiblas en quest senn n'èn en spezial propostas materialas che intervegnan en las **cumpetenzas executivas d'autoritads**.

7.14.2 Identidad da la fatschenta

Durant la discussiun na dastgan **l'impurtanza e l'orientaziun essenziala sco er las consequenzas finanzialas** d'ina fatschenta betg vegnir midadas fundamentalmain. Cun auters plets sto la fatschenta **mantegnair sia identitad**. Ultra da quai sto la radunanza communal pudair **sistematisar e valitar** l'impurtanza e l'effect (p.ex. finanziar) da las propostas materialas che vegnan fatgas da las persunas cun dretg da votar davart ina fatschenta.

7.14.3 Unitad da la materia

Las personas cun dretg da votar pon exprimer lur voluntad en moda nunfalsifitgada mo, sche pliras differentas dumondas materialas na vegnan betg colliadas ina cun l'autra uschia, che las personas cun dretg da votar vegnan sfurzadas da prender ina decisiun, perquai ch'ellas na pon betg eleger libramain tranter las singulas parts. L'unitad da la materia è dentant garantida, sche plirs projects che han in **connex objectiv** vegnan colliads in cun l'auter en in project da votaziun. La noziun giuridica indeterminada dal «connex material» dat a las autoritads ina libertad d'agir considerabla. Dal princip da l'unitad da la materia è vegnì deducì er il **scumond da separaziun**. Quel pretenda che objects, che **dependan in da l'auter** e che furman in **unitad omogena**, na dastgan betg vegnir separads artificialmain in da l'auter e suttamess a votaziuns separadas.

7.15 Rectificaziun da propostas materialas

Sch'i vegnan fatgas **pliras propostas materialas** (p.ex. propostas e subpropostas da midada) a chaschun da la discussiun d'ina fatschenta, sto vegnir realisada ina **procedura da rectificaziun**. Sch'i èn avant maun fitg bleras propostas materialas, pon resultar situaziuns detg cumplitgadas.

Sche la constituziun communal u la lescha communal da votaziun e d'elecziun na cuntengnan naginas disposiziuns respectivas, stattan a disposiziun duas proceduras per rectifitgar las propostas:

- **Princip da l'eliminaziun successiva (eliminaziun pèr a pèr)**
- **Metoda da coordinaziun**

Sch'i na dat naginas prescripziuns communalas davart la procedura da votaziun, vegn quella fixada da la persuna che maina la radunanza.

La persuna che maina la radunanza **rimna** tut las propostas che vegnan fatgas durant la discussiun. Suenter la fin da la discussiun vegnan **tut** las propostas materialas rectifitgadas e suttamessas a la votaziun. Durant la procedura da votaziun na datti lura naginas discussiuns pli tranter ils singuls scrutinis.

Per che las personas cun dretg da votar chapeschian la procedura da votaziun, dovri ina **infurmaziun proactiva** tras la persuna che maina la procedura. Per quest intent vegn

declerada la procedura da rectificaziun. Sche las persunas cun dretg da votar han dumondas en chausa, ston ellas vegnir respundidas avant la votaziun. Per las persunas cun dretg da votar duess adina esser cler, en tge pass da la procedura ch'ins sa chatta e davart tge ch'i vegn votà precisamain.

En la procedura da rectificaziun èn votaziuns cun scrutini facticamain exclusas. En la votaziun finala, nua che la proposta rectificada vegn acceptada cun «gea» u refusada cun «na», èsi percenter pussaivel da votar cun scrutini.

7.15.1 Sistematisar e tractar propostas materialas

La finamira da la rectificaziun da las differentas propostas materialas è quella d'avair a la fin mo pli **ina** proposta per la votaziun finala.

Per rectificar pliras propostas materialas sto vegnir fixà in schema per la procedura da votaziun (bostg da decisiuns). Per quest intent vegnan validadas las propostas resp. vegni guardà, en tge relaziun ch'ellas stattan ina cun l'autra. En quest connex ston vegnir observads ils suandants principis:

- En **in emprim pass** stoi vegnir sclerì, sch'i dat propostas ch'**excludan ina l'autra**. Sche quai n'è betg il cas, pon tuttas duas propostas vegnir acceptadas u refusadas. Las propostas vegnan suttamessas mintgina per sasezza a la votaziun.
- Propostas ch'**excludan ina l'autra** (ins na po betg approvar il medem mument tuttas duas propostas) ston vegnir confruntadas ina cun l'autra e rectificadas. Las propostas vegnan resumadas en gruppas. I vegnan adina resumadas propostas dal «medem stgalim».
- La successiun per rectificar propostas ch'excludan ina l'autra è da princip: subpropostas da midada avant propostas da midada e propostas da midada avant propostas principalas.

Suenter la rectificaziun pon ins avoir l'impressiun, che l'ultima proposta exprima definitivamain la voluntad da las persunas cun dretg da votar. Ma quai n'è betg il cas. Las persunas che sa participeschan a la procedura da rectificaziun, ma che refusan la fatschenta (p.ex. da bel principi u suenter la rectificaziun), pon exprimer questa tenuta pir en la votaziun finala cun in «na» al project.

7.15.2 Paridad da las vuschs en la procedura da rectificaziun

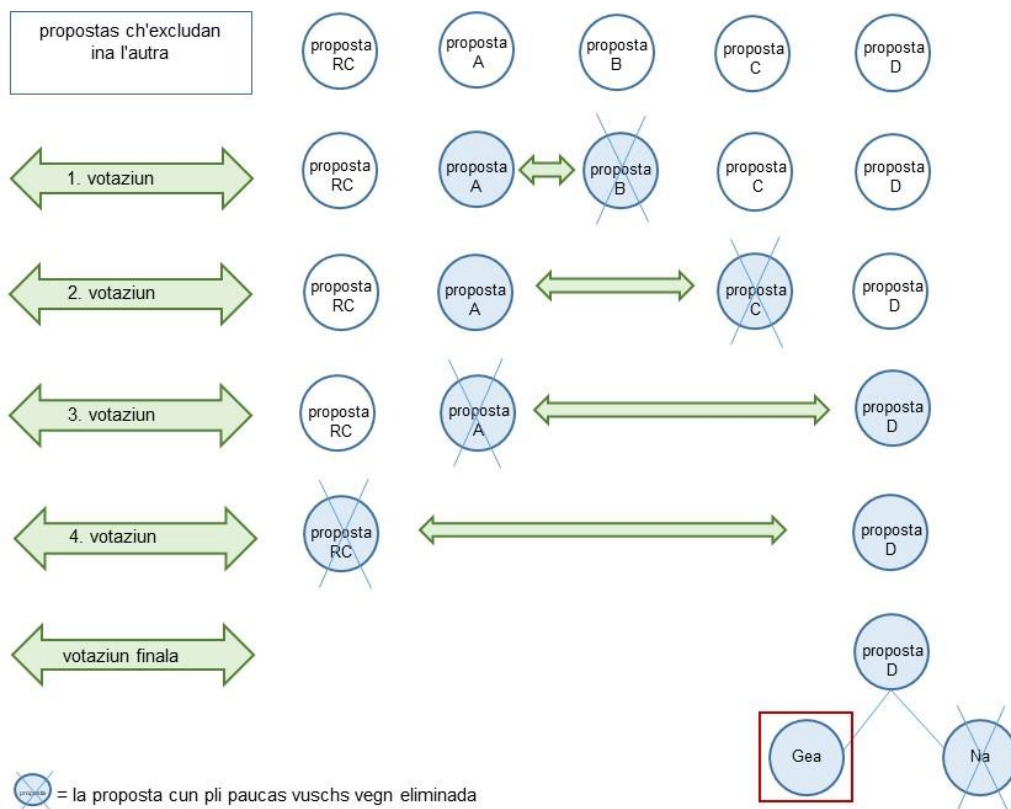
En la fasa da rectificaziun vegni decidì, tge midadas che duain vegnir fatgas vi dal project. Ins sto sustegnair **ubain** l'ina **ubain** l'otra varianta. La procedura da votaziun na po mai finir en quest stadi da la procedura. I na vegnan anc prendidas naginas decisiuns definitivass. Pir cun la votaziun finala davart l'ultima proposta restada vegni decidì definitivamain cun «gea» u «na».

Ina paridad da las vuschs en la procedura da rectificaziun signifitga ina situaziun da pat. Quasi tut las constituziuns communalas resp. tut las leschas communalas da votaziun e d'elecziun prevesan ch'in project è refusà en cas da paridad da las vuschs. Questa regulaziun na po betg vegnir applitgada qua. Ina proposta **sto** vegnir vinavant. Ideal fiss, sche la vischnanca avess ina regulaziun en il dretg communal, che determinass il proceder en questa situaziun. Sch'i na dat nagina regulaziun respectiva, sto la radunanza communal definir, tenor tge metoda che la situaziun da pat vegn schliada. Las pussaivladads èn: trair la sort, trair ina munaida u ina decisiun da tagl tras il presidi.

7.15.3 Metoda da l'eliminaziun successiva

En l'eliminaziun successiva vegnan – da pliras propostas dal medem stgalim – adina **duas confruntadas ina cun l'otra**. Mintga persuna cun dretg da votar ha **mo ina vusch** e sto sa decider **ubain** per la proposta (A) **ubain** per la proposta (B). La proposta che vegn acceptada en questa votaziun, vegn confruntada cun la proxima proposta (C) e la proposta che vegn acceptada en l'ulteriura votaziun, cun la proxima proposta (D) ed uschia vinavant. Las personas cun dretg da votar pon adina sustegnair lur proposta favurizada. En la pratica dastgassan l'emprim savens las propostas da la radunanza vegnir confruntadas ina cun l'otra. Pir suenter vegn la proposta ch'è vegnida rectificada en questa moda, confruntada cun la proposta (principala) da la suprastanza communal (resp. d'ina iniziativa u d'ina moziun).

Metoda da l'eliminaziun successiva

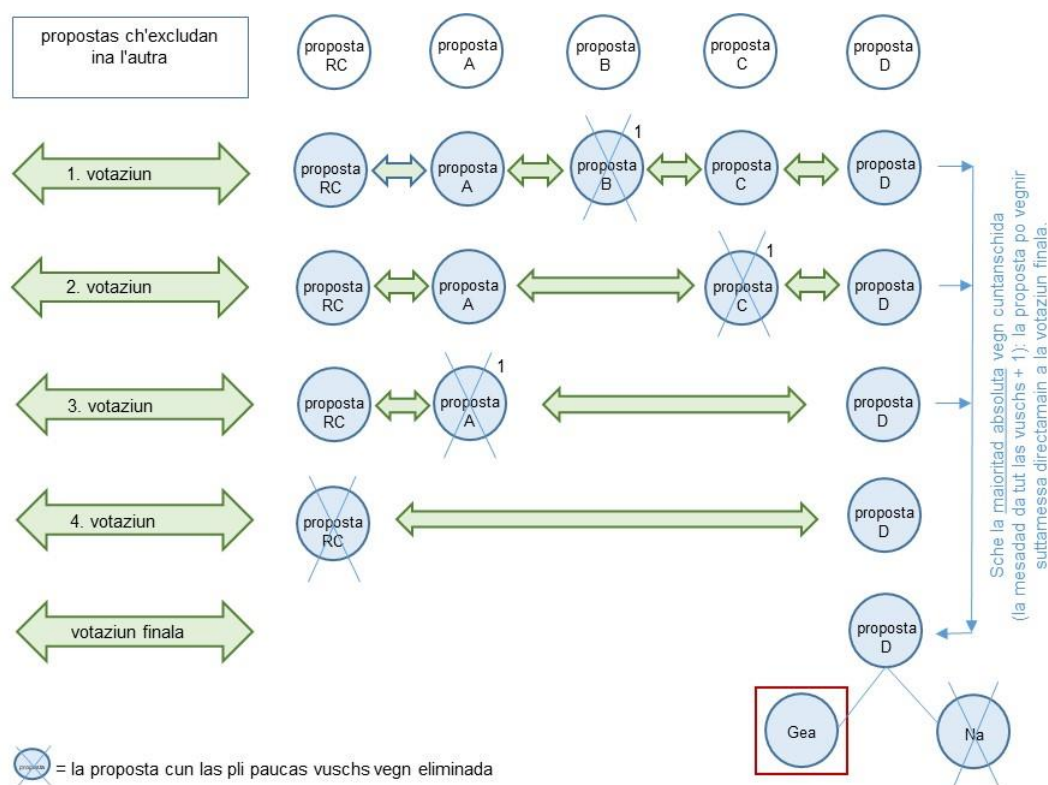
7.15.4 Metoda da coordinaziun

Sche pliras propostas dal medem stgalim vegn rectificadas cun agid da la metoda da coordinaziun, vegnan tut las propostas sutmessas a la votaziun «ina sper l'autra». Quai pertutga er la proposta da la suprastanza (sin il stgalim da la proposta principala). La proposta cun las **pli paucas vuschs** vegn eliminada. La procedura vegn repetida, fin ch'i resta mo pli ina proposta u fin ch'ina proposta ha cuntanschì la maioritad absoluta (la mesadad da tut las vuschs + 1). Sch'ina proposta cuntanscha la maioritad absoluta, guadagnass quella mintga ulteriur scrutini. La proposta che resta uschia vegn sutmessas a la votaziun finala.

La procedura da votaziun cun ina **maioritad absoluta** pussaivla po esser difficila da chapir per las personas cun dretg da votar. Ins pudess evitar quest problem cun continuar la procedura da rectificaziun er, sch'ina proposta ha cuntanschì la maioritad absoluta.

Sco tar la metoda da l'eliminaziun successiva ha mintga persuna cun dretg da votar adina mo **ina vusch** per scrutini. En mintga runda da votaziun pon ins sa decider per la proposta ch'ins favurisescha «il pli fitg». Durant la rectificaziun na vegnan anc prendidas naginas decisziuns definitivas. Quai capita pir tar la votaziun finala.

Metoda da coordinaziun

¹ **Varianta:** En ina votaziun supplementara vegni decidi, tgenina da las duas proposas cun las pli paucas vuschs che duai vegnir eliminada (**metoda da coordinaziun cun runda da speranza**)

7.16 Eruir il resultat da la votaziun en la votaziun finala

Ina votaziun è acceptada, sch'il dumber da vuschs affirmativas è pli grond ch'il dumber da vuschs negativs (maioritad relativa). Ina **paritad da las vuschs** na basta betg per acceptar ina proposta.

En la pratica vegn per part er erui il **dumber d'abstenziuns**, cumbain che quellas n'han nagina influenza sin il resultat da la votaziun. Sch'il dretg communal na fa naginas prescripziuns en chausa, na sto il dumber d'abstenziuns betg vegnir erui tar votaziuns avertas.

Sche la radunanza communal decide cun ina votaziun en scrit, vegnan per regla eruids il dumber da personas cun dretg da votar, il dumber total da cedels electorals e da votar inoltrads, il dumber da vuschs affirmativas e da vuschs negativas sco er il dumber da cedels da votar valaivels, vids e nunvalaivels. Cedels da votar e cedels electorals vids e nunvalaivels na vegnan betg quintads per eruir il resultat.

7.17 Votaziun consultativa

Ina votaziun consultativa è ina interrogaziun da las personas cun dretg da votar, che na porta betg ina decisiun giuridicain lianta. Igl è in' **opiniun exprimida da las personas cun dretg da votar en la procedura d'ina votaziun**. Cun agid d'ina votaziun consultativa po vegnir mesirada la «temperatura politica» d'ina tscherta fatschenta. Ella è in instrument che permetta a las personas cun dretg da votar da sa participar gia en in stadi tempriv a la furmaziun da la voluntad e betg pir a chaschun da la decisiun definitiva davart ina fatschenta. Er sch'ina votaziun consultativa è **giuridicain nunlianta**, ha ella ina impurtanza politica, perquai che l'autoridad na vegn strusch ad ignorar il resultat da la votaziun.

La procedura per ina votaziun consultativa sa drizza tenor la **procedura da votaziun ordinaria**. Quai pretenda tranter auter ch'ina votaziun consultativa davart ina fatschenta figureschia sin la glista da tractandas e che la suprastanza haja fatg ina proposta. Betg admessas na fissan votaziuns consultativas spontanias a chaschun da radunanzas communalas – per exempel sut la tractanda «Varia» – per «sentir il puls» en ina tscherta fatschenta. Ina tala procedura cuntrafa a las prescripziuns davart la procedura da votaziun ordinaria.

7.18 Moziun (iniziativa individuala)

A la radunanza communal, savens sut varia, po mintga persona cun dretg da votar far la proposta, che la suprastanza communal s'occupia d'ina tscherta dumonda ed elavuria ina proposta per mauns da la radunanza communal. Ina moziun po sa referir mo a fatschentas che tutgan **en il champ da cumpetenzza da las personas cun dretg da votar**.

Ina moziun sto vegnir declerada da la radunanza sco **relevanta**, per che la suprastanza communal vegnia obligada da daventar activa. I vegn recumandà da betg tractandar la decleraziun da la moziun sco relevanta en la medema radunanza, en la quala la moziun vegn inoltrada, nun che las basas giuridicas communalas pretendessan quai. Il factur da surpraisa impedescha savens da s'occupar conscienziusamain d'in tema preschentà e da la dumonda, sch'ins duai propi elavurar in project en chaussa. Cun dapli temp pon ins er examinar, sche la moziun è valaivla.

7.19 Elecziuns

Las vischnancas dal chantun Grischun reglan sezzas las elecziuns. Il pli savens è la procedura electorala fixada en la constituziun communal u en ina lescha. Las singulas regulaziuns èn quasi uschè multifaras sco las vischnancas grischunas. Las suandantas explicaziuns èn perquai formuladas en moda fitg generala.

Per che las elecziuns possian vegnir realisadas senza problems, èsi indispensabel da far preparaziuns precisas. En spezial en cas d'elecziuns da renovaziun totala stoi d'ina vart vegnir fixà, en tge successiun che las singulas autoritads ston vegnir elegidas. Da l'autra vart ston ins preparar in'eventuala elecziun en scrit (avunda cedels electorals uffizials en differentas colurs sco er utensils da scriver). Plinavant sto il biro electoral s'organisar uschia, ch'ils resultats pon vegnir eruids svelts e senza sbagls. Guardai ch'ils dumbravuschs possian far diever da lur dretgs politics malgrà lur incumbensa: er els ston avoir la pussaivladad d'eleger.

8. Suentar la radunanza communal

8.1 Protocol da la radunanza communal

Il protocol sto infurmar almain davart ils conclus prendids, davart ils resultats da las elecziuns sco er davart eventualas contestaziuns concernent la violaziun da disposiziuns da cumpetenza e da procedura.

Il protocol è impurtant per chapir pli tard, tge ch'è vegnì discutà e particularmain tge ch'è vegnì decidì. Perquai duess el vegnir redigì e rendì accessibel svelt. La vischnanca po decider sezza, en tge furma ch'ella fa il protocol. Per il solit è decisiva la pratica communal, nun ch'i dettia ina basa giuridica. Sch'ins mida la furma, duess vegnir integrada ina regulaziun respectiva en il dretg communal.

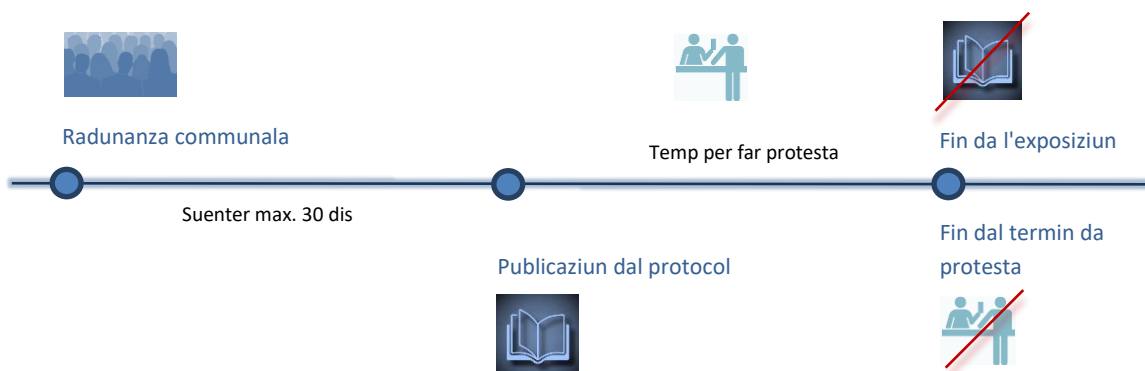
Furma dal protocol	Remartgas explicativas
Protocol da decisiuns	Preschenta materialmain mo ils conclus.
Protocol verbal	Cuntegna pled per pled l'entir decurs da la radunanza.
Protocol da discussiun	Cuntegna ils conclus, il decurs da la debatta, las motivaziuns da propostas e conclus, las dumondas e respostas sco er ulteriurs eveniments. Per regla ston las propostas vegnir protocolladas pled per pled. Las ponderaziuns e las explicaziuns principalas ch'èn vegnidadas exprimidas en la debatta, vegnan protocolladas en moda summarica.

Ils protocols da la radunanza communal ston vegnir publicgads il pli tard **in mais** suenter la radunanza. Protestas cunter il protocol da la radunanza communal ston vegnir inoltradas en scrit a la suprastanza communal, quai **entaifer il termin d'exposiziun da 30 dis**. Il dretg da far protesta han las persunas cun dretg da votar da la vischnanca.

Cun ina protesta cunter il protocol poi vegnir contestà, che quel na preschenta p.ex. betg correctamain ils conclus prendids, ch'el na cuntegna betg tut ils votums essenzials u ch'el preschenta votums en ina moda che cuntrafa al senn effectiv (premess che la formulaziun u la discussiun vegnia insumma menziunada en il protocol).

Schema da l'exposiziun dal protocol e dal termin da protesta

Sch'i na vegnan inoltradas naginas protestas, vala il protocol sco approvà. Ina approvaziun formala a chaschun da la radunanza communal n'è pia betg necessaria resp. è schizunt esclusa. Igl è s'establì en la pratica, che la radunanza vegn **infurmada**, ch'i na sajan vegnidas inoltradas naginas protestas.

Protestas che vegnan inoltradas entaifer il termin d'exposiziun ston vegnir tractadas a chaschun da la proxima radunanza communal. En quest cas sto il protocol vegnir approvà formalmain. Sch'i vegn tractada ina protesta cunter il protocol, pon tut las personas cun dretg da votar ch'èn preschentadas a la radunanza communal s'exprimer e votar davart la tractanda. **Novas propostas da midar** il protocol, che n'èn betg vegnidas inoltradas cun ina protesta durant il termin d'exposiziun da 30 dis, na pon **betg pli vegnir fatgas** a chaschun da la radunanza.

Las radunanzas communalas èn da princip publicas, perquai èn er lur protocols publics, uschia ch'els dastgan vegnir consultads da tut las personas.

8.2 Contestaziun da conclus da la radunanza

Cunter conclus da la radunanza communalala poi vegnir fatg recurs tar la Dretgira administrativa dal chantun Grischun.

Il termin per far recurs cunter relaschs legislativs importa 30 dis. En cas d'ina intervenziun en il dretg da votar sco er en cas d'elecziuns e da votaziuns importa il termin per far recurs 10 dis. La legitimaziun da far quest recurs han persunas che han il **dretg da votar** en la vischnanca. Da princip cumenza il termin suenter la scuverta dal motiv da recurs, il pli tard dentant, cura ch'il resultat d'ina elecziun u d'ina votaziun è vegnì communitgà uffizialmain, en cas ch'i vegn fatga ina publicaziun uffiziala.

Sbagls ch'èn vegnids fatgs en connex cun la preparaziun e cun l'execuziun da la procedura da votaziun ston vegnir contestads **avant u il pli tard a chaschun da la radunanza communalala**.

8.3 Publicaziun da relaschs e da conclus

Relaschs da la vischnanca ston vegnir publitgads uffizialmain e ston vegnir actualisads en ina collecziun accessibla per tuts. Persunas ston savair prender enconuschientscha dal dretg che vegn eventualmain applitgà sin ellas. Tut las disposiziuns legislativas ston vegnir publitgadas. Latiers tutgan la constituziun communalala, leschas communalas ed ordinaziuns che na cuntegnan betg mo dretgs ed obligaziuns da l'administraziun. Er las basas per furmas da la collavuraziun intercommunalala (p.ex. ils statuts d'ina corporaziun da vischnancas u d'ina instituziun intercommunalala da dretg public) ston vegnir publitgadas, uschenavant che quellas na pertutgan betg mo acts giuridics.

